

Saara Moisio

YMMÄRRYSTÄ YLEISÖISTÄ SEKÄ TAITEEN JA KULTTUURIN VAIKUTTAVUUDESTA: KOKEMUS YLEISÖTUTKIMUKSEN KOHTEEKSI

Understanding Audiences and the Impact of Arts and Culture: Experience as the Focus of Audience Research

What are the meanings that people give to justify their attendance or non-attendance in culture and arts? What kind of experiences lie behind these justifications? Although there is a vast amount of knowledge on attendance and participation in culture and art, it is usually produced from the perspective of the goals of cultural administration. Therefore, in this article I suggest addressing the questions on attendance and non-attendance, participation and impact of arts and culture by focusing on the experiences of audiences. Instead of trying to develop quantitative measurements for the impact of arts and culture, the experiences of people should be understood more thoroughly. I reflect on what qualitative audience research with creative methods could provide for research as well as the development of cultural policy and public funding.

Key words: qualitative audience research, audience experience, impact of culture and art, creative methods

Johdanto

Kulttuuriin osallistuminen, osallisuus ja osallistumattomuus ovat nousseet 2000-luvun aikana keskeisiksi teemoiksi kulttuuripoliittisessa keskustelussa.¹ Osallistumista ja osallisuutta korostetaan, koska niiden halutaan johtavan yhteiskuntaa hyödyttäviin vaikutuksiin: kansalaisten hyvinvoinnin ja toimijuuden lisääntymiseen sekä syrjäytymisen vähentymiseen ja talouden kasvuun. Näiden vaikutusten toteutumista pyritään selvittämään erilaisilla tutkimuksilla ja hankkeilla² (Honkasalo & Laukkanen, 2015; Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2009, s. 28; Virolainen, 2015, s. 80–84). Vaikutusten selvittämisen lisäksi voitaisiin kuitenkin kysyä, miten paljon oikeasti tiedämme taiteeseen ja kulttuuriin osallistumisen tai osallistumattomuuden taustalla olevista kokemuksista?

Tässä artikkelissa pohdin, mitä yleisön kokemuksiin keskittyminen voi tarjota kulttuuripoliittisen päätöksenteon tueksi tehtävälle

tutkimukselle. Miten taiteeseen ja kulttuurin osallistuvien kuten myös osallistumattomien näkökulma saadaan paremmin näkyviin? Minkälaisia menetelmällisiä avauksia yleisökokemusten syvällisemmästä tutkimisesta nousee? Pohdintani lähtökohtana ovat Kulttuuripoliitikan tutkimuksen edistämissäätiön selvitys *Kulttuuriosallistumisen muuttuvat merkitykset* (Virolainen, 2015) sekä tekeillä oleva väitöstutkimukseni suomalaisen nykytanssin arvosta ja merkityksestä katsojille.³ Tutkimuksessani lähestyn arvon ja merkitysten määrittelyä katsojan, esityksen kokijan, näkökulmasta. Teen laadullista tutkimusta nykytanssin katsojakokemuksista soveltamalla luovia ja visuaalisia menetelmiä.

Käsittelen tässä lyhyesti, minkälaisia kysymyksiä nousee yleisöistä, osallisuudesta, osallistumisesta ja osallistumattomuudesta tähänastisen tiedon pohjalta sekä miten taiteen ja kulttuurin vaikuttavuutta voitaisiin ymmärtää laajemmin. Lopuksi pohdin, mitä kokemuksiin

keskittyminen ja luovat menetelmät voivat tarjota näiden teemojen käsittelylle kulttuuripolitiikassa.

Osallistuminen ja osallistumattomuus: yleisö oman kokemuksensa tuottajana?

Jutta Virolainen nostaa *Kulttuuri-osallistumisen muuttuvat merkitykset* -selvityksessään esiin muutamia ongelmakohtia liittyen osallisuuden, osallistumisen ja osallistumattomuuden käsittelyyn kulttuuripolitiikassa. Ensinnäkin, vaikka osallistumista ja osallisuutta korostetaan politiikassa, käytännössä niitä tuetaan julkisista varoista vielä vähän. Toiseksi, vaikka tietoa osallistumisesta on tuotettu paljon, se on hajanaista, suurimmaksi osaksi määrällisesti mitattua ja kulttuuripolitiikan hallinnon tavoitteiden näkökulmasta tehtyä. Kolmanneksi osallistuvien ja osallistumattomien näkökulmasta tuotettu kokemuksellinen tieto on vielä vähäistä. (Virolainen, 2015, s. 38–40, 85, 88, 102–106)

Virolaisen mukaan julkisessa kulttuuripolitiikassa kansalaisten osallistaminen tapahtuu siten, että oikeus osallistua kulttuuriin muuttuu vastaanoton ja osallistumisen kautta osallisuudeksi. Kun oikeus osallistua toteutuu, tulee kansalaisesta ensin kävijä, sitten osallistuja ja lopulta toimija. Virolainen toteaa, että näin osallisuuden kokemuksen voi nähdä myös edellytyksenä osallistumiselle (2015, s. 97). Samalla kulttuurille ja taiteelle on annettu ulkoisia poliittisia päämääriä palveleva kansalaisia aktivoiva tavoite. Kulttuuripolitiikan strategian 2020 tavoitteista näkyy, että kansalaiset mielletään massaksi, joka automaattisesti osallistuu ja hyötyy kulttuurista ja taiteesta (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2009, s. 23–24). Kärjistetyksi suurin osa julkisesta tuesta meneekin niin sanotusti suurelle yleisölle suunnatuille laitoksille. Tällöin tuesta myös hyötyvät eniten ne, jotka jo aktiivisesti osallistuvat. (Purhonen ym., 2014, s. 396, 421; Virolainen, 2015, s. 38–40, 97) Tästä herää kysymys: jos ei ole koskaan saanut osallisuuden kokemusta kulttuurista ja taiteesta, miksi siihen haluaisi osallistua tai kokisi oikeutta osallistua siihen?

Yleisöt ovat yhä enenevässä määrin yhtenäisen massan sijaan hajaantuneita. Tällöin voidaan kyseenalaistaa tavoitteet, joissa kulttuuri ja taide itsestään selvästi hyödyttävät ja tuottavat hyvinvointia kaikille kansalaisille. Hajaantuneiden yleisöjen motivaatiot osallistua kulttuuriin ja taiteeseen, kuten myös maut ja mieltymykset sekä näitä muokkaavat kokemukset, ovat moninaisia. Ne, jotka eivät osallistu julkisesti tuettuun kulttuuriin ja taiteeseen eivät ehkä ole koskaan kokeneetkaan osallisuutta siihen. Tämä siittääkin huolimatta, että kulttuuripolitiikassa osallistumista ja osallisuutta korostetaan. Kun strategiset tavoitteet eivät käytännössä toteudu, herää kysymys, miten tietoa yleisöistä on tuotettu kulttuuripoliittisen päätöksenteon tueksi.

Tutkimustuloksissa todetaan toistuvasti, että kulttuuriin ja taiteeseen osallistuja on yleisimmin korkeasti koulutettu, kaupunkilainen, keski-ikäinen nainen⁴. Osallistumisen syinä ovat rentoutuminen, arjesta irtautuminen, ystävien tapaaminen, uusien ajatusten saaminen ja itsen kehittäminen. Ne, jotka yleisimmin jäävät kulttuurin ja taiteen ulkopuolelle, ovat matalasti koulutettuja, maaseudulla eläviä, miehiä tai perheellisiä, joilla on pieniä lapsia. Osallistumattomuus johtuu kiinnostuksen, seuran, ajan ja rahan puutteesta, pitkistä välimatkoista tai huonoista aukioloajoista. (Lindholm, 2015, s. 24; Purhonen ym., 2014, s. 254–257; Virolainen, 2015, s. 54, 80–84, 99–102) Kulttuurista ja taiteesta saatujen kokemusten monimuotoisuus ei pääse tutkimusten tuloksissa esiin.

Näyttääkin siltä, että kulttuurin ja taiteen kohdalla suomalaisessa yleisötutkimuksessa painottuu vielä kuvaileva, motivaatioita selvittävä, vaikutusta ja vaikuttavuutta tarkasteleva tutkimus (Virolainen, 2015, s. 52). Yleisötutkimuksessa vallalla olleista paradigmoista tämä on verrattavissa yleisön käyttäytymiseen keskittyneeseen tutkimukseen. Tällöin yleisön nähdään koostuvan sosiaalisten ryhmien sijaan yksilöistä, jotka vastaanottavat kulttuurista ja mediasta saamiaan viestejä. Näiden viestien merkityksiin ei kuitenkaan syvennytä vaan korostetaan niiden käyttötarkoitusta yksilöille. (Abercrombie & Longhurst, 1998, s. 4–5, 9)

Vuosituhanne vaihteesta lähtien on kuitenkin nähty, että yleisöt ovat sosiaalisesti raken-

tuneita ja muokkautuvia. Tilanteesta riippuen ihmiset vaihtavat rooliaan yleisön jäsenestä ja katsojasta tuottajaksi. Toisin sanoen, ymmärrys ihmisistä yleisöissä omien kokemustensa tuottajina ja kuluttajina on vahvistunut. Tuotantoa ja kulutusta ei enää eroteta vaan niiden nähdään tapahtuvat samanaikaisesti. (Abercrombie & Longhurst, 1998, s. 44, 75–76; Ranciére, 2011, s. 13; Ritzer, 2013, s. 18–19) Tämä näkökulma ihmisistä omien taide- ja kulttuurikokemustensa tuottajina ei kuitenkaan vielä näytä vahvistuneen suomalaisissa taiteen ja kulttuurin yleisötutkimuksissa.

Jos kulttuuripolitiikan tavoitteena on saada kaikki ihmiset jotenkin osalliseksi taiteesta ja kulttuurista, herää kysymys, miten kävijöiden ja ei-kävijöiden oma näkökulma kulttuuriin ja taiteeseen osallistumiseen tai osallistumattomuuteen saataisiin paremmin näkyviin? Miten kulttuurin julkista tukea voidaan kehittää enemmän eri ihmisryhmiä huomioivaan suuntaan?

Hyvinvointi ja vaikuttavuus: mittaamisen sijaan syvällisempää ymmärtämistä?

Kulttuuriin ja taiteeseen osallistumisella toivotaan olevan myönteistä vaikutusta ihmisiin, talouteen ja sitä kautta koko yhteiskuntaan. Vahvasti yleistynyt hyvinvointi- ja tuloksellisuusdiskurssi välineellistää taiteen ja kulttuurin yhteiskunnan palvelukseen. Samalla se myös voi kaventaa ymmärrystä taiteen ja kulttuurin merkityksestä ja arvosta. Eleonora Belfioren mukaan uhkana on, että taiteen ja kulttuurin arvo mielletään kokonaisuudessaan yhteiskunnalliseksi vaikuttavuudeksi ja hyvinvoinniksi, joita taas määritellään taloudellisin termein (2015, s. 105). Belfiore ja Bennett (2007) huomauttavatkin, että kulttuurin ja taiteen vaikuttavuuden mittaamista tiukoilla tavoitteilla ja kriteereillä voidaan kyseenalaistaa, koska ihmisten kokemuksiin vaikuttavat monet tekijät⁵ (2007, s. 262–263). Sosiaalis-taloudellisen näkökulman sijasta voitaisiin laajemmin selvittää, miten ihmiset kokevat kulttuuriin ja taiteeseen osallistumisen tai osallistumattomuuden vaikuttavan omaan elämäänsä.⁶

Ulkomaisessa esittävän taiteen yleisöjä käsittelevässä kirjallisuudessa ja tutkimuksessa onkin viime vuosina kehoitettu ottamaan yleisöt osallisiksi taiteen ja kulttuurin laadun arviointiin sekä kokemusten artikulointiin. Yleisöjä ei enää nähdä passiivisina vastaanottajina vaan aktiivisina merkityksen tuottajina, myös tutkimuksen näkökulmasta. (Radbourne, Glow, & Johanson, 2013b; Reason, 2010a; Reinelt ym., 2014) Tästä yhtenä esimerkkinä on Australiassa vuosina 2010–2012 toteutettu Arts Victorian ja University of Deakinin projekti, jossa luotiin Arts Audience Experience Index (AAEI) julkisesti rahoitettujen taideorganisaatioiden laadun mittaamiseen. AAEI on tulosta laadullisia ja määrällisiä menetelmiä yhdistäneistä tutkimuksista, joissa kohteena olivat eri esittävien taiteiden organisaatioiden yleisöt ja heidän kokemuksensa. (”Cultural and Audience Engagement - Projects”, 2015; Radbourne, Glow, & Johanson, 2010, s. 317–323, 2013a, s. 7–12) Projektissa tutkittujen yleisökokemusten pohjalta luotiin neljä indikaattoria, joiden toteutumista mitattiin kyselyillä ja haastattelulla⁷. Indikaattorien toteutumisen kautta arvioitiin organisaation laatua yleisön näkökulmasta. Tällä tavoin tehtiin näkyväksi taideorganisaation tarjoaman ohjelmiston arvo ja merkitys yleisöille. Katsojien kokema arvo kuitenkin lopulta johtaa taideorganisaation toimintaan osallistumiseen yhä uudelleen ja sen jakamiseen muiden kanssa.

Toinen esimerkki vastaavasta pyrkimyksestä hahmottaa esittävän taiteen arvoa yleisön kokemusten kautta löytyy Iso-Britanniasta. *Critical Mass: Theatre Spectatorship and Cultural Value Attribution* (Critical Mass) -tutkimusprojektissa lähdettiin siitä oletuksesta, että teatteriesityksen arvo syntyy katsojan ja esityksen välisessä suhteessa sekä yhteydessä katsojan elämään (Reinelt ym., 2014, s. 2, 88). Tutkimuksen johtopäätöksissä todetaan, että teatterikatsojat arvostavat kokemusten välittömyyttä, sitä, miten ne herättävät ajatuksia, ideoita ja tunteita suhteessa muihin asioihin elämässä. Katsojat liittävät esityksen arvoon myös kokemuksista keskustelun muiden kanssa sekä suhteiden rakentamisen ja ylläpitämisen ystäviin ja läheisiin yhteisten teatterikokemusten kautta. Lisäksi tutkijat huomasivat, että esityksen arvo katsojalle muuttuu ajan

kuluessa, mikä osoittaa sen, että taidekokemus jatkuu ja muuttuu teoksen kohtaamisen jälkeen. (Reinelt ym., 2014, s. 31, 89) Tämä mielestäni viittaa myös siihen, että taiteen ja kulttuurin kohdalla yhteiskunnallisen arvon ja sosiaalitaloudellisen vaikuttavuuden mittaamista, sen tarpeellisuutta ja tavoitteita voitaisiin pohtia uudelleen.

Jos yleisölle taidekokemuksen arvo ja vaikuttavuus eivät tiivisty yhteen hetkeen tai tulokseen, mitä perusteita on pyrkii tavoittamaan sitä määrällisillä mittareilla? Voisiko vaikuttavuutta pyrkii ymmärtämään laajemmin ja sitä kautta kehittämään kulttuurin ja taiteen julkista tukea sekä kulttuuripolitiikan tavoitteita? Syvälisempi perehtyminen kulttuuriin osallistumisen ja osallistumattomuuden taustalla oleviin kokemuksiin voisi laajentaa myös ymmärrystä kulttuurin vaikuttavuudesta ja sitä kautta kulttuuripolitiikan kehittämisestä.

Luovat menetelmät ja yleisökokemus: mahdollisuuksia näkökulmien laajentamiseen?

Kun kulttuuriin osallistumista ja osallisuutta korostetaan kulttuuripolitiikan strategioissa, mutta sitä käytännössä tuetaan julkisista varoista vielä vähän, voidaan mielestäni kysyä, tuotetaanko tietoa liian yksipuolisilla menetelmillä. Olisiko aika laajemmin ottaa käyttöön tutkimuksissa ja selvityksissä tapoja, joissa yleisöt aktiivisesti osallistuvat päätöksenteossa hyödynnettävän tiedon tuotantoon? Kuten Katy Johanson (2013) toteaa, aikakautena, jona yleisöt ottavat yhä enemmän aktiivisesti osaa taide- ja kulttuurikokemusten arvioimiseen, luomiseen ja tuotantoon, on tarpeen ymmärtää yleisöjen kokemuksia. Sitä, miten ne jatkuvat tapahtuman jälkeen ja vaikuttavat valintoihin ja mieltymyksiin (2013, s. 162). Tämä vaatii menetelmiä, joissa annetaan tilaa myös tutkimukseen osallistujien itsereflektiolle.

Matthew Reasonin mukaan laadullisen yleisötutkimuksen tehtävä on paljastaa, analysoida ja esittää yksityiskohtaisia kuvauksia siitä, miten yleisöt kokevat taiteen. Vastaanoton tulosten si-

jaan tulisi keskittyä vastaanoton prosesseihin sekä muistoihin, miellelyhtymiin ja tulkintoihin, joita tapahtuu ihmisen ”sosiaalisessa ja mielikuvituksellisessa elämässä”. (Reason, 2010a, s. 15, 24–26) Vastaavasti Iso-Britannian Arts and Humanities Research Councilin taiteen ja kulttuurin arvoa selvittäneessä hankkeessa todetaan, että menetelmillä, jotka tulevat taiteen ja humanististen tieteiden piiristä, voidaan tavoittaa osallistumisen kokemusten vaikutusten monimuotoisuus (Grossick & Kaszynska, 2016, s. 157). Helen Kara myös toteaa, että kun perinteiset tutkimusmenetelmät voivat rajoittaa merkitysten löytämistä, niin sanotut luovat menetelmät (creative methods) tuovat esiin merkitysten moninaisuuden. Kara puhuu luovista menetelmistä kattokäsitteenä muun muassa taidelähtöisille, teknologiaa hyödyntäville, transformatiivisille sekä laadullista ja määrällistä tutkimusta yhdisteleville menetelmille.⁸ Perinteisiä kysely ja haastattelumenetelmiä voidaan myös lähestyä luovasti. Yksinkertaisimmillaan luovuus lähtee siitä, että otetaan olemassa olevia asioita ja yhdistellään niitä uudella tavalla. Tähän auttaa esimerkiksi sen tunnistaminen ja kyseenalaistaminen, mikä usein korostuu itsestäänselvytenä. (Kara, 2015, s. 3–10, 8–12, 56–57)

Osallistumisen ja osallistumattomuuden käsitteilyssä tämä voi tarkoittaa esimerkiksi yleisesti mainittujen syiden kyseenalaistamista. Taiteen ja kulttuuriin hyvinvointivaikutusten todistamisen sijaan voitaisiin provosoiden kysyä, miten taide ja kulttuuri eivät tuota hyvinvointia? Mikä niiden arvo yhteiskunnassa tällöin on? Vaikka kulttuuripolitiikan tavoitteena on kansalaisten osallistaminen kulttuuriin ja taiteeseen, on hyvä myöntää, että kaikkia ne eivät kiinnosta. Ei siis voida yksiselitteisesti olettaa, että kulttuuri ja taide tuottavat hyvinvointia kaikille. Tällöin tutkimuksen kysymyksenasettelussa voidaan myös haastaa ylhäältä päin asetettu hyvinvointidiskurssi. Menetelmällisesti voidaan pohtia, miten kyselyillä ja haastatteluilla saadaan osallistujat reflektoimaan omia vastauksiaan. Millä tavoin kyselyiden ja haastatteluiden aineistoa voidaan syventää ja analysoida.⁹

Miten voisimme päästä syvemmälle osallistumisen tai osallistumattomuuden kokemuk-

siin? Reason nostaa esiin markkinatutkimuksessa sekä taideterapiassa käytettyjen menetelmien soveltamisen yhtenä keinona kannustaa tutkimukseen osallistujia omien kokemusten reflektointiin (2010b, s. 394–396, 411–412). David Gauntlett taas korostaa, että menetelmät, joiden avulla ihmiset voivat kertoa tarinoita muutakin kuin sanallisesti mahdollistavat monitasoisemman tiedon tavoittamisen. Käytännössä tämä voi tarkoittaa piirtämistä, kuvakollaasin, installaation tai muun luovan teoksen tekemistä, jolloin koko keho aktivoituu kokemuksen käsittelyyn. (Gauntlett, 2007, s. 182–183, 185)

Aiemmin mainittu Critical Mass -tutkimus on myös kiinnostava esimerkki yleisötutkimuksesta, jossa pyritään kokemuksellisen tiedon tuottamiseen ja luovien menetelmien hyödyntämiseen. Se on toteutettu yhdistämällä perinteiset kyselylomake ja haastattelumenetelmät luoviin ja dialogisiin menetelmiin. Tutkimuksessa järjestettiin luovaa kirjoitusta hyödyntäneitä työpajoja teatterikatsojien kokemusten käsittelyyn. Tutkijat toteavat, että haastattelut ja luovat työpajat toivat esiin sen, miten katsojat käyttävät esityskokemuksiaan, miten kokemuksista saatu tieto hyödynnetään. (Reinelt ym., 2014, s. 66) Itsereflektioon kannustavia menetelmiä voidaan kyseenalaistaa siitä, miten ne muuttavat ja muokkaavat tutkimukseen osallistujan kokemusta. Reason ei kuitenkaan pidä tätä ongelmana, vaan näkee, että yleisötutkimuksessa osallistujien tulisi saada kokemusten käsittelystä myös jotain itselle eikä vain toimia tiedonantajina tutkijalle (2010a, s. 31–32). Monesti ihmisen taidekokemus vasta selkiytyy ja määrittyy sen kautta, kun siitä keskustellaan. Taidekokemuksen merkitys voi aueta pitkänkin ajan jälkeen, kun itse tapahtuma on päättynyt.

Lopuksi

Kuten Virolainen selvityksensä lopuksi toteaa, kokemuksellisen tiedon tavoittamisessa on tarpeita lisätutkimukselle (2015, s. 104–105). Kokemuksellisen tiedon käsittelyssä olennaisinta on kuitenkin tiedostaa, ettei pyrkimyksenä ole yleistettävyyttä vaan ennemminkin ilmiön ymmärtäminen. Kun ihmisten kokemukset ei-

vät pääty siihen hetkeen, kun esitys päättyy tai museon ovi sulkeutuu, voidaan osallistujien luovuutta hyödyntävillä menetelmillä tavoittaa kokonaisvaltaisempi kuva kokemuksesta.

Vastaavasti tutkimukseen osallistujien luovuuden aktivoiminen voi nostaa esiin osallistumattomuuden taustalla olevia kokemuksia ja asenteita. Luovuus ja osallistujien oma näkökulma haastavat taiteen ja kulttuurin ”tuotosten” mitattavuuden ja yleistettävyyden. Jos ministeriön kulttuuripolitiikan strategian yhtenä tavoitteena on kansalaisten kulttuuriin osallistumisen ja hyvinvoinnin edistäminen sekä kulttuurin taloudellisten vaikutusten vahvistaminen, on tällöin syytä ymmärtää syvällisemmin osallistumisen ja osallistumattomuuden taustalla olevia kokemuksia. Lopulta taloudelliset vaikutuksetkin voidaan nähdä seurauksena osallistumisesta saaduista kokemuksista. Näkökulman siirtäminen ulkoapäin asetetuista sosiaalis-taloudellisista hyödyistä ihmisten kokemuksiin taiteen ja kulttuurin parissa, mahdollistaa monitahoisemman tiedon tuottamisen kulttuuripolitiikan kehittämiseksi ja julkisen tuen kohdentamiseksi.

- Abercrombie, N., & Longhurst, B. (1998). *Audiences. A Sociological Theory of Performance and Imagination*. London: Sage Publications Ltd.
- Belfiore, E. (2015). 'Impact', 'value' and 'bad economics': Making sense of the problem of value in the arts and humanities. *Arts and Humanities in Higher Education*, 14(1), 95–110. DOI: <https://doi.org/10.1177/1474022214531503> (Haettu 5.2.2016)
- Belfiore, E., & Bennett, O. (2007). Determinants of Impact: Towards a Better Understanding of Encounters with the Arts. *Cultural Trends*, 16(3), 225–275. DOI: <https://doi.org/10.1080/09548960701479417> (Haettu 1.2.2014)
- Cultural and Audience Engagement - Projects. URL: <http://culturalengagement.com> (Haettu 16.12.2015)
- Gauntlett, D. (2007). *Creative Explorations: New Approaches to Identities and Audiences* (New Ed). London ; New York: Routledge.
- Grossick, G., & Kaszynska, P. (2016). *Understanding the value of arts & culture. The AHRC Cultural Value Project*. London: Arts & Humanities Research Council.
- Honkasalo, M.-L., & Laukkanen, A. (2015). Osallisuus ja yhteisöllisyys hyvinvointia edistämässä. Taiteen ja kulttuurin vaikuttavuuden arviointi EU-hankkeissa. *Kulttuuripolitiikan tutkimuksen vuosikirja 2015*, 24–41.
- Johanson, K. (2013). Listening to the Audience: Methods for a New Era of Audience Research. Teoksessa *The Audience Experience: A Critical Analysis of Audiences in the Performing Arts* (s. 159–171). Bristol: Intellect.
- Kara, H. (2015). *Creative Research Methods in The Social Sciences: A practical guide*. Bristol / Chicago: Policy Press.
- Lindholm, A. (Toim.). (2015). *Ei-kävijästä osalliseksi - osallistuminen, osallistaminen ja osallisuus kulttuurialalla*. Humanistinen ammatikorkeakoulu. URL: <https://www.humak.fi/julkaisut/lindholm-ei-kavijasta-osalliseksi-osallistuminen-osallistaminen-ja-osallisuus-kulttuurialalla/> (Haettu 2.2.2016)
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2009). *Kulttuuripolitiikan strategia 2020* (Opetusministeriön julkaisuja 2009:12). URL: http://okm.fi/OPM/Julkaisut/2009/Kulttuuripolitiikan_strategia_2020 (Haettu 24.2.2014)
- Purhonen, S., Gronow, J., Heikkilä, R., Kahma, N., Rahkonen, K., & Toikka, A. (2014). *Suomalainen maku: Kulttuuripääoma, kulutus ja elämäntyylien sosiaalinen eriytyminen*. Helsinki: Gaudeamus.
- Radbourne, J., Glow, H., & Johanson, K. (2010). Measuring the intrinsic benefits of arts attendance. *Cultural Trends*, 19(4), 307–324. DOI: <https://doi.org/10.1080/09548963.2010.515005> (Haettu: 30.1.2014)
- Radbourne, J., Glow, H., & Johanson, K. (2013a). *Knowing and Measuring the Audience Experience*. Teoksessa *The Audience Experience: A Critical Analysis of Audiences in the Performing Arts*. Bristol: Intellect.
- Radbourne, J., Glow, H., & Johanson, K. (Toim.). (2013b). *The Audience Experience: A Critical Analysis of Audiences in the Performing Arts (Hardback)*. Intellect.
- Ranciére, J. (2011). *The Emancipated Spectator* (Reprint edition). London: Verso.
- Reason, M. (2010a). Asking the Audience: Audience Research and the Experience of Theatre. *About Performance: Audiencing. The Work of The Spectator in Live Performance*, 2010(10), 15–34.
- Reason, M. (2010b). Watching Dance, Drawing the Experience and Visual Knowledge. *Forum for Modern Language Studies*, 46(4), 391–414. DOI: <https://doi.org/10.1093/fmls/cqq014>
- Reinelt, J., Edgar, D., Megson, C., Rebellato, D., Wilkinson, J., & Woddis, J. (2014). *Critical Mass: Theatre Spectatorship and Value Attribution*. The British Theatre Consortium. URL: <http://britishtheatreconference.co.uk/> (Haettu 15.9.2015)
- Ritzer, G. (2013). Prosumption: Evolution, revolution, or eternal return of the same? *Journal of Consumer Culture*, 1469540513509641. DOI: <https://doi.org/10.1177/1469540513509641> (Haettu: 6.4.2016)
- Virolainen, J. (2015). *Kulttuuriosallistumisen muuttuvat merkitykset. Katsaus taiteeseen ja kulttuuriin osallistumiseen, osallisuuteen ja osallistumattomuuteen*. Helsinki: Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämisyhtiö. URL: http://www.cupore.fi/documents/Kulttuuri-osallistumisenmuuttuvatmerkitykset_000.pdf (Haettu: 10.5.2015)

Loppuviitteet:

1. Käsitteinä osallisuus, osallistuminen ja osallistumattomuus ovat laajoja ja monimerkityksisiä. Tässä artikkelissa osallisuus kulttuuriin ja taiteeseen tarkoittaa tunnetta ja kokemusta yhteenkuuluvuudesta toimintaan taiteen ja kulttuurin piirissä joko katsojana, harrastajana tai tekijänä. Osallistuminen ja osallistumattomuus kulttuuriin ja taiteeseen tässä yhteydessä tarkoittaa aktiivista toimintaa ja päätöstä joko osallistua katsojana, harrastajana tai tekijänä tai jättää osallistumatta.

2. Viimeisimpänä esimerkkinä näistä tutkimushankkeista mainittakoon kuuden tutkimusryhmän ARTSEQUAL-hanke, jossa taide nähdään peruspalveluna, joka edistää laaja-alaisesti hyvinvointia. (<http://www.artsequal.fi/fi/tieto-hankkeesta>.)

3. Teen väitöskirjaani Helsingin yliopistossa Filosofian, taiteiden ja yhteiskunnan tutkimuksen tohtorihjelmassa. Pääaineeni on Teatteritiede.

4. Tässä kohtaa kulttuurilla ja taiteella tarkoitetaan valtion tukemien kulttuurilaitosten tarjoamaa toimintaa. Toki jos kulttuuri ja taide ymmärretään kaikessa laajuudessaan monipuolistuu kuva kävijöistäkin.

5. Esim. omat taustat, aiemmat kokemukset ja ympäristö.

6. Vastaavaa painopisteen muutosta ehdotetaan myös Art and Humanities Research Councilin The Cultural Value Projectin loppuraportissa (Grossick & Kaszynska, 2016, s. 153)

7. Indikaattorit ovat tiedon siirto tai oppinen (knowledge transfer or learning), riskin hallinta

(risk management), aitous/autenttisuus (authenticity) ja kollektiivinen osallistuminen (collective engagement) (ks. Radbourne ym., 2013, s. 7–12, 2010, s. 312–314, 2009, s. 23–26). Indikaattoreista tiedon siirto viittaa niin yleisölle tarjottuun kokemukseen tukevaan ennakkotietoon kuin yleisön omaan haluun saada kokemuksen kautta uutta tietoa. Riskin hallinta viittaa yleisön kokemuksiin riskeihin esittävän taiteen kuluksessa. Näitä ovat esimerkiksi se, miten hyvin esitys vastaa omia odotuksia tai miten esitykseen osallistuminen vaikuttaa katsojan sosiaaliin suhteisiin. Autenttisuus taas viittaa yleisön kokemuksen esityksen uskottavuudesta ja aitoudesta. Viimeisimpänä kollektiivinen osallistuminen viittaa katsojan tuntemaan yhteyteen esiintyjiin ja muihin yleisön jäseniin.

8. Teknologiaa hyödyntävillä menetelmillä Kara tarkoittaa erilaisten tietokoneohjelmien, sosiaalisen median ja verkon käyttöä aineiston keruussa ja analyysissä. Transformatiivisiin menetelmiin Kara lukee emansipatoriset ja aktivistiset lähestymistavat, dekolonisoivan ja feministisen tutkimuksen sekä osallistavan tutkimuksen. Laadullista ja määrällistä tutkimusta yhdistävistä menetelmistä Kara käyttää nimitystä *mixed-methods*. Taidelähtöiset menetelmät sisältävät mm. luovan kirjoittamisen ja kuvataiteen eri muotoja. Nämä luokittelut eivät ole toisiaan poissulkevia eli luova tutkimus voi olla samaan aikaan transformatiivista ja eri menetelmiä sekoittavaa.

9. Omassa tutkimuksessani yhdistän teema-haastatteluihin luovia yleisötyöpajoja, joissa osallistujat tekevät omasta nykytanssiesityksen katsomiskokemuksesta kollaasin tai installaation ja kertovat tämän jälkeen kokemuksestaan.